

RJ1019 Úvod do studia ruštiny 1

přednáška / prezenční studium

Anton Poludněv

Program

- Ontogeneze a fylogeneze jazyka
- Neurolingvistika
- Psycholingvistika
- Biolingvistika

ONTOGENEZE A FYLOGENEZE JAZYKA

- **Ontogeneze (онтогенез)** – vývoj jedince.
  - Ontogeneze jazyka = vývoj jazyka u jedince.
- **Fylogeneze (филогенез)** – vývoj druhů.
  - Fylogeneze jazyka = vývoj jazyka u lidí.
  - **Absolutní vývoj jazyka (evoluce jazyka):** od prvopočátku vč. formování prvního primitivního systému.
  - **Historicko-systémový vývoj jazyka:** jednotlivé diachronické etapy, v nichž dochází k modifikaci již vyvinutého systému.

Ontogeneze a fylogeneze jazyka

- **Ontogeneze jazyka:**

- Neurolingvistika (нейролингвистика)

- (biolingvistika = биоллингвистика)

- Psycholingvistika (психоллингвистика)

- **Fylogeneze jazyka:**

- Biolingvistika (биоллингвистика): absolutní vývoj jazyka

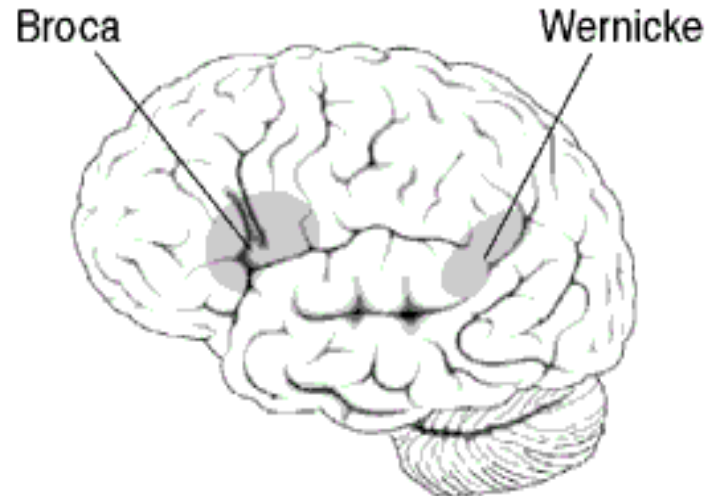
- Diachronická jazykověda (диахроническое языкознание): historicko-systémový vývoj jazyka

NEUROLINGVISTIKA

- **Neurolingvistika:** obecná souvztažnost nervového systému a jeho sídla (mozku) s uložením, vývojem a užíváním jazyka.
  - Experimentálně testuje teorie psycholingvistiky.
- **Biolingvistika:** svázanost a podmíněnost jazyka s biologickou podstatou druhu (Homo sapiens).
  - Genetická báze jazyka

Neurolingvistika

- Sídlo jazyka v mozku = především levá hemisféra
  - **Brocova oblast (область Брока):** produkce = artikulace mluvy a psaní.
  - **Wernickeho oblast (область Вернике):** percepcie = vnímání, porozumění mluvy a psaní.
  - Podpůrná motorická oblast

Neurolingvistika

- **Afázie (афазия):** částečná nebo úplná ztráta jazykové schopnosti způsobená poruchami mozku různého druhu (cévní mozková příhoda, nádor, zánět, některá psychická onemocnění).
  - **Brosova afázie (афазия Брока):** potíže s artikulací či psáním, zjednodušená gramatická stavba
  - **Wernickeho afázie (афазия Вернике):** potíže s vnímáním řeči, nesmyslné mluvení v kruzích.
  - Populární videa o afázii: [ZDE](#), [TU](#).

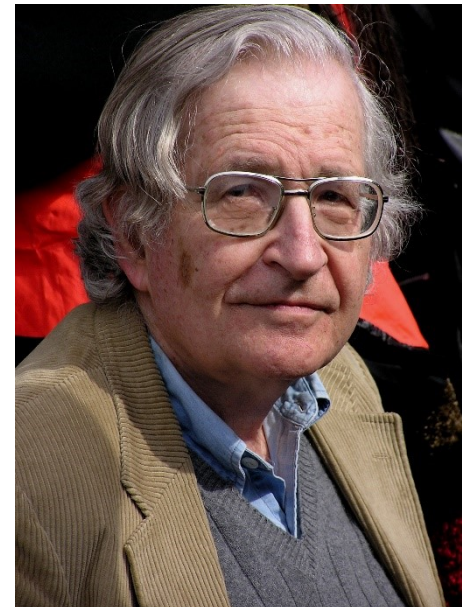
PSYCHOLINGVISTIKA

- **Rozvinuté stádium (развитая стадия) =**
vybudovaný systém
  - Existence systému
  - Produkce/percepce (jazyk v užití)
- **Vývojové stádium (стадия развития) =**
vznikající systém
  - Nabývání/osvojování/akvizice jazyka
    - mateřský jazyk (родной язык)
  - Učení se druhého jazyka
    - cizí jazyk (иностраннный язык)

Psycholingvistika

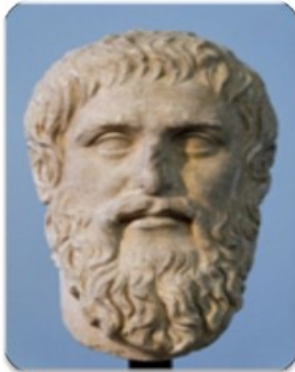
- Avram Noam Chomsky (narozen 1928) – zakladatel generativní lingvistiky (генеративная лингвистика).
  - 50. léta 20. st.: druhá kognitivní revoluce
  - Hypotéza vrozené jazykové schopnosti (гипотеза врожденной языковой способности)

Psycholingvistika

- Platonův problém (viz dialog *Menón*)

Platón

Jak může nevdělaný otrok vědět, jak má konstruovat správnou plochu?
Neboli odkud má vědění, které evidentně nemá na základě empirie?

Otrok se odvolává na metafyzické vzpomínky, ty znalosti jsou ve světě idejí.

Chomsky

Stejný problém mám já, ale ne v geometrii, nýbrž v lingvistice. Odkud pocházejí jazykové znalosti, které jedinec evidentně nemohl získat empirií?

Vzpomínky nemají metafyzickou povahu, je to geneticky kódovaná informace.

Psycholinguvistika

- **Nedostatek stimulu** (бедность стимула)
  - Dítě má k dispozici velmi omezené množství jazykového vstupu (stimulu), přesto mateřský jazyk lehce osvojí.
  - Navíc osvojí ho kvalitativně lépe než cizí jazyk naučený ve škole.
  - Používá jazyk kreativně: tvoří věty, které nikdy neslyšelo.
  - Vysvětlení: má vrozenou (abstraktní) jazykovou schopnost $\Rightarrow$ **univerzální gramatika** (универсальная грамматика).

BIOLINGVISTIKA

- Teorie o vzniku jazyka/jazyků:
  - **Utopická (утопическая):** budování babylonské věže, zmatení jazyků
  - **Genetická (генетическая):** jazyk jako důsledek náhlé genetické mutace lidí.
  - **Přirozená (естественная):**
    - **Onomatopoická (ономатопеическая):** jazyk jako nápodoba přírodních či zvířecích zvuků.
    - **Interjekční (интеръективная):** jazyk jako spontánní vývoj z lidských výkřiků.

Biolingvistika

- Za posledních 5 000 000 let se lidský mozek vzrostl z cca 500 cm³ na 1 400 cm³ hmoty.
- Různé odhady vzniku jazyka:
  - Před 50 000 – 100 000 lety vs. před 1 000 000 let
  - Před 300 000 lety: jazyk v dnešním smyslu (Homo sapiens).
  - Před 50 000 – 70 000 lety: plně rozvinutý jazyk.
- Před 6 000 lety: nejstarší písemné záznamy.

Biolingvistika

- Hauser, Chomsky & Fitch (2002)
  - Rekurze ($\approx$ syntax): čistě lidská schopnost
  - Senzomotorický systém (fonetika/fonologie) + koncepčně-intenční systém (koncepční sémantika): sdílené jinými živočišnými druhy
- Kosta (2015)
  - Syntax $\cap$ Sémantika $\cap$ Fonologie = přirozený jazyk
  - Syntax $\cap$ Sémantika = koncepční struktury
  - Syntax $\cap$ Fonologie = schopnost tvořit/vnímat hudbu,
  - Sémantika $\cap$ Fonologie = interjekce (*bum, bac, tadam* atd.), zvířecí signály
- Online periodikum *Biolinguistics*: [ZDE](#)

Bibliografie

- ČERMÁK, F. (2001). *Jazyk a jazykověda : přehled a slovníky*. Vyd. 3., dopl. Praha : Karolinum. ISBN 8024601540.
- ČERNÝ, J. (1996). *Dějiny lingvistiky*. Olomouc : Votobia. ISBN 80-85885-96-4.
- ČERNÝ, J. (1998). *Úvod do studia jazyka*. Olomouc : Rubico. ISBN 80-85839-24-5.
- ERHART, A. (2001). *Úvod do jazykovědy*. Brno : Masarykova univerzita. ISBN 8021026693.
- HAUSER, M. D., N. CHOMSKY & T. W. FITCH (2002). The faculty of language: what is it, who has it, and how did it evolve? *Science*, Vol. 298, s. 1569–1579.
- KOSTA, P. (2015). *Lingvistická a lexikostatistická analýza ve spolupráci lingvistiky, matematiky, biologie a psychologie*. Přednáška v Jazykovědném spolku ([JaSp](#)). FF MU, Brno, 26. února 2015.
- VEČERKA, R. (2006). *Vývoj slovanské jazykovědy v českých zemích*. Brno : Masarykova univerzita. ISBN 8021039531.

Děkuji za pozornost!
Спасибо за внимание!